

JAVÍTÓKULCS

Cultura Nostra 2009. február 10.

1. Egészítsétek ki a szöveg hiányzó részeit!

A Habsburg Birodalom országainak központi igazgatását a Bécsben székelő központi kormányhivatalok végezték. A legfontosabb szerv a(z) **TITKOS TANÁCS** volt, ahol a császár legbensőbb tanácsosai a birodalmi jelentőségű bel-és külügyeket tárgyalták meg. Szintén tanácsadó, de jóval nagyobb létszámú testület volt a(z) **UDVARI TANÁCS**, tevékenysége leginkább az igazságszolgáltatásra korlátozódott. A birodalom gazdasági életének, pénzügyeinek az irányítását a(z) **UDVARI KAMARA** végezte. Az említett kormányservekben hozott döntéseket, a császári parancsokat, rendelkezéseket a(z) **UDVARI KANCELLÁRIA** foglalta írásba. 1556-ban jött létre a török elleni védelmi vonal megszervezésére a(z) **UDVARI HADITANÁCS**, amelynek hatásköre a birodalom egészére kiterjedt. Amikor 1526-ban Habsburg Ferdinánd magyar királlyá lett, ez azt is jelentette, hogy Magyarország egy része egy kormányzati módszerek tekintetében fejlettebb birodalomhoz csatlakozott. Ferdinánd király első próbálkozásaként –lévén, hogy ő maga az országon kívül tartotta a székhelyét- egy **HELYTARTÓI TESTÜLETET/HELYTARTÓTANÁCSOT/HELYTARTÓSÁGOT** kívánt az ország élére állítani, amelynek a központi kormányzatot kellett volna ellátnia. A(z) **HELYTARTÓ** a nádorhoz hasonló jogokat kapott, de pénzügyekben és hadvezetési ügyekben nem rendelkezett. A pénzügyek központi irányítására I. Ferdinánd király 1528-ban szervezte meg a Magyar **KAMARÁT**, amely Budáról elmenekülve, 1531-ben **POZSONY**-ban kezdte meg a működését. Felső-Magyarországon 1567-ben került sor a **SZEPESI KAMARA** felállítására **KASSA** székhellyel.

A helyi nemesség legjelentősebb fóruma a közügyekben, közigazgatásban döntéseket hozó nemesi **MEGYEGYŰLÉS/VÁRMEGYE** volt. Itt választották meg a(z) **ORSZÁGGYŰLÉS**-i követeket, a megye legfontosabb tisztségviselőit: a(z) **ALISPÁN**-t a(z) **SZOLGABÍRÓ**kat és az esküdteket. A(z) **VÁRMEGYE** legfontosabb bíraskodási szerve a(z) **(VÁRMEGYEI) TÖRVÉNYSZÉK** volt, ahonnan a polgári peres ügyekben a királyi **KÚRIÁ**-hoz lehetett fellebbezni.

18p.

2. Karikázzátok be, hogy az alábbi állítások közül, melyik igaz, melyik hamis?

A váradai egyezmény gyakorlati megvalósulására I. Ferdinánd árulása miatt nem került sor.

igaz-hamis

Bethlen Gábor a töröktől kért segítséget Báthory Gábor menesztése érdekében.

igaz-hamis

János Zsigmond halálát követően Erdélyt át kellett volna adni I. Miksa magyar királynak.

igaz-hamis

Fráter György meggyilkolását követően a vizsgálat kiderítette, hogy I. Ferdinándot felelősség terheli a barát haláláért.

igaz-hamis

Károli Gáspár evangélikus lelkész nevéhez kapcsolódik az első magyar nyelvű Bibliafordítás.

igaz-hamis

Az erdélyi fejedelmek szabad kezet kaptak a Portától bel-és külügyeik intézéséhez.

igaz-hamis

Az első Magyarországon kinyomtatott magyar nyelvű könyv Sylvester János Újtestamentuma volt.

igaz-hamis

Báthory István lengyel királyként vette fel az erdélyi fejedelmi címet.

igaz-hamis

Pázmány Péter „Kalauz” című művében foglalja össze és rendszerezi a katolikus alaptételeket.

igaz-hamis

II. Ferdinánd egyetemi tanulmányait Ingolstadtban végezte.

igaz-hamis

3. Válasszátok ki, hogy az alább felsorolt személyek közül, ki kinek volt a házastársa! (egy lehetőség egyikhez sem rendelhető!) Válaszaitokat az alábbi táblázatban jelöljétek, máshol jelölt megoldás nem fogadható el!

1. Bethlen Gábor	a. Maria Fugger
2. Nádasdy Tamás	b. Brandenburgi Katalin
3. Pálffy Miklós	c. Jagelló Izabella
4. Szapolyai János	d. Sulyok Sára
5. Báthory Zsigmond	e. Kanizsai Orsolya
6. Dobó István	f. Nyári Krisztina

g. (Habsburg) Mária Krisztierna

1.	2.	3.	4.	5.	6.
B	E	A	C	G	D

6p.

4. Milyen nevek, melléknevek ill. jelzők rendelhetők a felsorolt személyekhez? (egy lehetőség egyikhez sem rendelhető!) Válaszaitokat az alábbi táblázatban jelöljétek, máshol jelölt megoldás nem fogadható el!

1. Nádasdy Ferenc	a. Mohamedán
2. Cserni Jovan	b. Törvényhozó
3. I. Szulejmán	c. „A hit harcosa”
4. II. Ferdinánd	d. Rejtélyes/legkülönösebb...
5. Fráter György	e. Fekete ember
6. I. Miksa	f. Köpönyegforgató
7. Bethlen Gábor	g. Martinusevics
	h. Fekete bég

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
H	E	B	C	G	D	A

7p.

5. Aláhúzással jelöljétek, hogy melyik a kakukktojás? Választásotokat röviden indokoljátok!*

Károlyváros, Esztergom, Varasd, Kassa

Indoklás: **ÉRSEKSÉG/A 3 VÁROS EGY-EGY FŐKAPITÁNYSÁG SZÉKHELYE**

Győr, Buda, Temesvár, Eger

Indoklás: **GYŐR KIVÉTELÉVEL MIDEGYIK EGY-EGY VILAJET KÖZPONT**

Zaránd, Bihar, Hunyad, Kraszna

Indoklás: **ERDÉLYI VÁRMEGYE/A TÖBBI A PARTIUMHOZ TARTOZIK**

Solus Christus, sola fide, Spiritus Sanctus, sola Scriptura

Indoklás: **LUTHER TEOLÓGIAI ALAPELVEI**

Fehérhegy, Nicolsburg, Gyurgyevo, Érsekújvár

Indoklás: **A 15 ÉVES HÁBORÚ ÜTKÖZETE/HARMINCÉVES HÁBORÚHOZ KÖTŐDŐ ESEMÉNYEK**

Oláh Miklós, Magyar István, Pázmány Péter, Telegdi Miklós

Indoklás: **A KATOLIKUS MEGÚJULÁS MEGHATÁROZÓ SZEMÉLYISÉGEI/EVANGÉLIKUS PRÉDIKÁTOR, A HITVITAIRODALOM JELENTŐS ALAKJA**

Genf, Trident, Wittenberg, Augsburg

[®] A korszakra vonatkozó, egyéb helyes választ is elfogadtuk!

**Indoklás: A REFORMÁCIÓ KÖZPONTJAI/A KATOLIKUS MEGÚJULÁST
ELINDÍTÓ ZSINAT**

14p.

6. Ismertessetek egy-egy eseményt/történetet, amelyben mindhárom személy szerepel!

Báthory Zsigmond-Giorgio Basta-Vitéz Mihály **BÁTHORY A PRÁGAI SZERZŐDÉSBEN ELISMERTE HABSURG RUDOLF ERDÉLY FÖLÖTTI FENNHATÓSÁGÁT. A HATALOM ÁTVÉTELÉRE BASTA CSÁSZÁRI GENERÁLIS ÉS VITÉZ MIHÁLY HAVASALFÖLDI VAJDA ÉRKEZETT 1599-BEN. MIHÁLY VAJDA AZONBAN MAGÁNAK AKARTA MEGSZEREZNI A FEJEDELEMSÉGET, EZÉRT BASTA MEGÖLETTE.**

Bocskai István-Bethlen Gábor-Giacomo Belgioioso **A BIHAR MEGYEI BIRTOKÁRA VISSZAVONULT BOCSKAIT BETHLEN GÁBOR EGY HABSURG-ELLENES MOZGALOM VEZETÉSÉRE AKARTA RÁVENNI. BOCSKAI ETTŐL ELZÁRKÓZOTT, DE LEVELEZÉSÜK BETHLEN SEGÉDLETÉVEL A KASSAI FŐKAPITÁNY BELGIOIOSO KEZÉBE KERÜLT.**

Hans Rueber-Bekes Gáspár-Báthory István **HANS RUEBER KASSAI FŐKAPITÁNY TÁMOGATTA A FEJEDELMI CÍMRE PÁLYÁZÓ BEKES GÁSPÁRT BÁTHORY ISTVÁNNAL SZEMBEN. KÜZDELMŰKNEK BÁTHORY KERELŐSZENTPÁLI GYŐZELME VET VÉGET.**

9p.

7. Mi a közös az alábbi személyek tevékenységében, törekvéseiben?

Verancsics Antal, Istvánffy Miklós, Forgách Ferenc **TÖRTÉNETÍRÓK**

Francesco Ferrabosco, Paolo Mirandola, Ottavio Baldigara **HADMÉRNÖKÖK,
VÁRÉPÍTŐ MESTEREK**

Perényi Péter, Török Bálint, Majláth István **A KORSZAK „HARMADIK UTAS”
ÖNJELÖLTJEI; KIRÁLYI/FEJEDELMI KORONÁRA
ÁHÍTOZNAK/MINDHÁRMAN ÁLLTAK FERDINÁND ÉS SZAPOLYAI OLDALÁN
IS**

Oláh Miklós, Zrínyi Miklós, Nádasdy Tamás **AZ ORSZÁG EGYESÍTÉSE ÉRDEKÉBEN**
KATONAI ÉS DIPLOMÁCIAI TEVÉKENYSÉGET FOLYTATTAK

4p.

8. Mi a szó eredeti jelentése? Rendeljétek egymáshoz az összetartozókat! (egy lehetőség egyikhez sem rendelhető!) Válaszaitokat az alábbi táblázatban jelöljétek, máshol jelölt megoldás nem fogadható el!

1. haramia	a. gályarab
2. martalóc	b. hírvivő, parancs továbbító
3. csausz	c. hátvéd, tartalékhad
4. dzsida	d. lovasság harmadrangú alakulata
5. dandár	jórészt keresztényekből szerve-
6. szerdár	zett zsoldos katonák
7. pajzán	e. lándzsa
8. szatyma	f. gyalogos katona
- g. rabló
- h. főparancsnok, hadvezér
- i. sörét

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
F	D	B	E	C	H	A	I

8p.

9. Határozzátok meg, hogy az alábbi események melyik magyar király uralkodása alatt történtek! Az esemény betűjelét írjátok a táblázat megfelelő helyére! (Néhány esemény több uralkodóhoz is rendelhető!)

Szapolyai János	I. Ferdinánd	János Zsigmond	I. Miksa	I. Rudolf	II. Mátyás	II. Ferdinánd
H	K, N	A, G, I, K	B, I	E, F, J, L, O	C	D, M

- A) A székelyek jobbágyi sorba süllyedésük ellen kirobbant felkelését véresen elfojtotta
- B) Uralkodása idején kötötték a drinápolyi békét
- C) Illésházy Istvánt nádorrá választják
- D) Pázmány Péter egyetemet alapít Nagyszombatban
- E) Szerette a csillagászatot, izgatta az alkímia, nem érdekelték az államügyek
- F) Esztergom ostromakor életét veszti Balassi Bálint
- G) A sajlódi pálos rendi szerzetes volt a nevelője
- H) Követséget indít Isztambulba Hieronymus Laski vezetésével
- I) Megszületik az Erdélyi Fejedelemség
- J) Prágában az Erdélyi Fejedelemség és a Királyság között törökellenes szövetség alakul
- K) Nyírbátori megegyezés
- L) Vizsolyban megjelenik a magyar nyelvű Biblia
- M) Nickolsburgi békekötés
- N) A Jezsuita rend Oláh Miklós meghívására megtelepedik Nagyszombatban
- O) Mezőkeresztesi csata

15p

10. Határozzátok meg az alábbi fogalmak jelentését!

vilajet: **török közigazgatási egység/tartomány**

kaza: **bírósági kerület/körzet**

szandzsák: **a vilajet kisebb területi egysége**

defterdár: **a pénzügyigazgatás vezetője/adószedő**

rája: **a Török Birodalom adófizető rétegének megnevezése/ nem mohamedán jogfosztott**

haradzs: **állami adó**

akcse: **ezüsből készült török váltópénz**

kádi: **bíró, de az egész helyi közigazgatást is koordinálta**

mufti: **jogtudós**

dervis: **muszlim szerzetesek, eredeti jelentése koldus, kéregető**

gyaur: **keresztény alattvalók megalázó megnevezése**

kaftán: **török díszruha**

medresze: **közép- és felsőfokú képzést nyújtó tanintézet, ahol elsősorban teológiát és egyházjogot tanítottak**

kánunname: **törvénykönyv**

devsirme: **gyermekadó**

15p.

11. Közigazgatástörténet

Milyen várostípusba sorolhatóak az alábbi városok?

Nagyszombat, Pozsony, Sopron **SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK/TÁRNOKI**

Székesfehérvár, Esztergom, Lőcse **SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK/SZEMÉLYNÖKI**

Körmöcbánya, Besztercebánya, Selmecbánya **BÁNYAVÁROSOK**

Milyen közigazgatási egységek központjai az alábbiak?

Segesvár, Medgyes, Újegyház **SZÁSZ SZÉKEK**

Melyik a Székelyföld főszéke? UDVARHELY

Hogy nevezték a XVII. századtól a következő székely székeket?

Sepsi-,Kézdi,-Orbai-szék **HÁROMSZÉK**

6p.

12. A források elolvasását követően válaszoljatok a kérdésekre!

„Azonkívül mivel a vallás ügyében, különösen az úrvacsora osztásáról állandóan különféle viták, perlekedések, civódások, vélemények voltak a kolozsvári magyar nemzetiségű és a szebeni szász nemzetiségű egyház superintendensei és lelkipásztorai között, az ilyen egyenetlenségek megszüntetésére, mindkét fél lelkiismeretének megbékítésére és az ország lakóinak a nyugalmaért úgy döntöttek: mostantól kezdve a jövőben mindkét félnek a szabadságában ál, hogy akár a kolozsvári, akár a szebeni egyház vallását és felfogását kövesse.”

Milyen vallást követők között került sor a megegyezésre? REFORMÁTUS, EVANGÉLIKUS

Milyen kérdéssel kapcsolatban keletkezett vita a két vallás képviselői között? Mutasd be röviden a véleménykülönbség okát! ÚRVACSORA; A REFORMÁTUSOK AZ ÚRVACSORÁT „CSAK” EMLÉKVACSORÁNAK TARTJÁK

Hol keletkezett a fenti határozat? TORDA

Milyen vallások között került még sor a megbékélésre? (RÓMAI) KATOLIKUS, UNITÁRIUS (ANTITRINITÁRIUS)

8p.

„Először is, minthogy azon címről támadt vita ő legszentebb császári és királyi felsége s a fenséges fejedelem között, melyet e békés megegyezést követően a fenséges János

fejedelemnek használnia kell...abban egyeztek meg, hogy a fenséges fejedelem lemond „Magyarország...választott királya” címéről és ezzel kapcsolatos minden igényéről...”

Hol, mikor és kik között született meg a fenti megegyezés? SPEYER, 1570. JÁNOS ZSIGMOND, I. MIKSA

Hogyan szabályozta az egyezmény a két uralkodó és a két állam kapcsolatát? ELISMERI AZ ERDÉLYI FEJEDELEM A MAGYAR KIRÁLYT FELETTESÉNEK, ERDÉLYT A MAGYAR KIRÁLYSÁG RÉSZÉNEK

5p.

„Ezért figyelembe véve ilyen és annyira dicső, örök emlékezetre méltó érdemeiket, hajdú vitézeinket összeségükben és egyenként mint régi szabadságunk bátor megmentőit, hogy a haza javáért önfeláldozóan végzett egykori munkájuknak és viszont irántuk való hálánknak emléke megmaradjon az utódok előtt is, és hogy abban a hazában, amelyért harcoltak, kiemelkedő megtiszteltetést, szabadságot és kiváltságot nyerjenek, az 1605. évi november hó 10. napjára **KORPONÁ**-ra kitűzött országgyűlésen(...)úgy döntöttünk, hogy valamennyiüket(...)a paraszti(...)állapotból és helyzetből, amelyben születtek és eddig voltak kegyesen ki kell emelnünk és Magyar-és Erdélyországunk igaz **NEMESEI**-nek társaságába és sorába kell számlálnunk...”

Egészítsétek ki a szöveg kipontozott és aláhúzott részeit! (2)

Említsetek két olyan eseményt/intézkedést, amely a szabadság megsértését eredményezte! FISKÁLIS PEREK; 1604-ES ORSZÁGGYŰLÉS VALLÁSÜGYEK TÁRGYALÁSÁT ÖRÖKRE ELTILTÓ, AZ URALKODÓ ÁLTAL UTÓLAG A TÖRVÉNYEKHEZ CSATOLT PONTJA; AZ UDVAR ELLENREFORMÁCIÓS TÖREKVÉSEI; A KASSAI SZENT ERZSÉBET TEMPLOM ERŐSZAKOS LEFOGLALÁSA ÉS VISSZAADÁSA A KATOLIKUSOKNAK; BASTA ERDÉLYI RÉMURALMA

Mivel foglalkoztak a hajdúk? MARHAHAJTÁS/PÁSZTORKODÁS

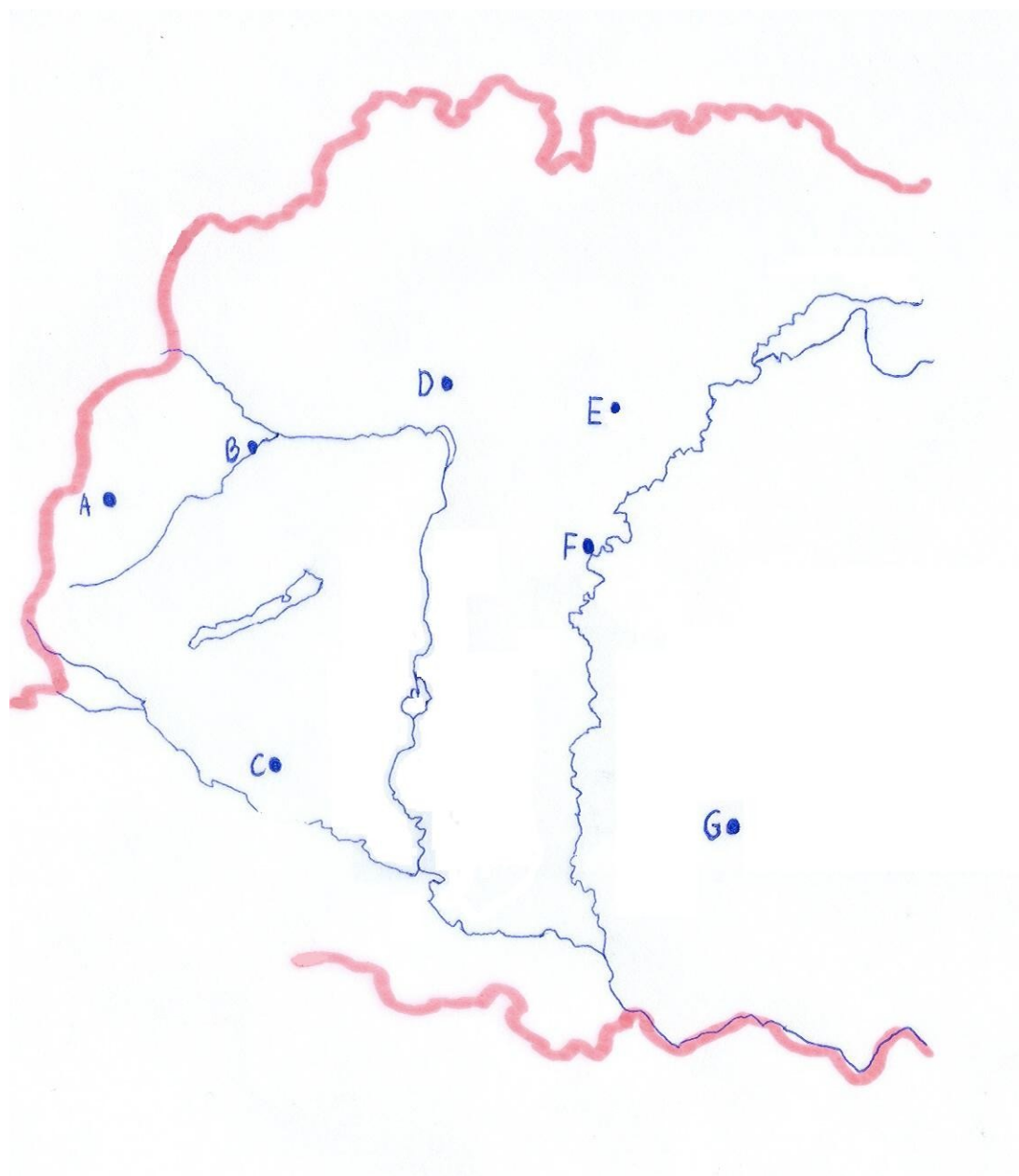
Hol sikerült a hajdúk részvételével győzelmet aratni? ÁLMOSD/DIÓSZEG

Soroljatok fel három olyan települést, amely a hajdúk letelepítéséül szolgált? NÁNÁS,
DOROG, BÖSZÖRMÉNY, HADHÁZ, SZOBOSZLÓ

9p.

13. Töltsétek ki a táblázatot a térkép és a megadott információk segítségével!

Török hadjáratok Magyarországon

Térkép betűjele	A vár neve	A várvédő/várvívó kapitány neve	A vár elestének/visszafoglalásának
--------------------	------------	------------------------------------	---------------------------------------

			évszáma
A	KŐSZEG	JURISICS MIKLÓS	1532
B	GYŐR	PÁLFFY MIKLÓS/ADOLF SCHWARZENBERG	1598
C	SZIGETVÁR	ZRÍNYI MIKLÓS	1566
D	DRÉGELY	Szondi György	1552
E	EGER	NYÁRY PÁL	1596
F	SZOLNOK	Nyáry Lőrinc	1552
G	TEMESVÁR	LOSONCZY ISTVÁN	1552

16p.

Összpontszám: 150p.